

Z Budapesztu do Krakowa. Węgrzy na tronie polskim.

Symboliczny tytuł wystawy prezentowanej w siedzibie Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim w istocie jest przyczynkiem do ukazania węgiersko-polskich i polsko-węgierskich relacji politycznych oraz dynastycznych wiążących oba kraje na przestrzeni kilku stuleci. Apogeum tych relacji przypada na wiek XV i XVI, kiedy zarówno Polska, jak i Węgry znajdują się pod rządami dynastii Jagiellonów. Na Węgrzech jej wygaśnięcie łączy się z objęciem rządów przez Habsburgów i podziałem kraju, w Polsce z pierwszymi wolnymi elekcjami i w efekcie z wyborem jednego z najwybitniejszych władców Rzeczypospolitej, jakim był **Stefan Batory**.

Wiek X-XIII

W okresie, kiedy organizmy państwowe Polski i Węgier nie były jeszcze w pełni ukształtowane, o wzajemnych powiązaniach obu krajów decydowała polityka dynastyczna rodów panujących. Pierwsze wzmianki o wzajemnych relacjach sięgają okresu panowania pierwszych Piastów w Polsce i dynastii Arpadów na Węgrzech. Najwcześniejszym świadectwem koligacji małżeńskich między dynastią Piastów i Arpadami miało być małżeństwo księcia węgierskiego Gejzy z siostrą Mieszka I, Adelajdą. Polityczny charakter miało również małżeństwo Bolesława Chrobrego z córką Gejzy (nieznana z imienia), a także małżeństwo córki Mieszka II, Ryksy z Belą I. Kroniki średniowieczne wymieniają również małżeństwa dwóch córek Beli IV: **Kingi** z Bolesławem Wstydlwym – księciem sandomierskim oraz **Jolanty (Jolenty?)** z Bolesławem Pobożnym księciem kalisko-gnieźnieńskim.

Wraz z przyjęciem chrześcijaństwa, młode organizmy polityczne Polski oraz Węgier, wkroczyły w obszar cywilizacji łacińskiej, którego silnym i niezwykle ekspansywnym ośrodkiem było Cesarstwo Niemieckie. Małżeństwa dynastyczne między Piastami i Arpadami były zatem dyktowane przede wszystkim wspólnymi interesami politycznymi, których tło stanowiła ekspansywna polityka zachodniego sąsiada. Stałe źródło zagrożenia ze strony feudałów niemieckich przyczyniło się także do współdziałania Polski i Węgier przeciwko lennikowi Cesarstwa – Czechom.

Czechy pod władztwem dynastii Przemyślidów w wojnach polsko-niemieckich czy węgiersko-niemieckich często stawały po stronie Cesarza Niemieckiego, atakując ziemie zarówno Węgier jak i Polski. Zgodne współdziałanie Polski i Węgier z jednej strony szachowało lennika Cesarza Niemieckiego, z drugiej zwiększało potencjał obronny w walce ze wspólnymi wrogami.

Wiek XIV

Podobne tendencje rozwojowe, wynikające zarówno ze względów politycznych, kulturowych oraz cywilizacyjnych przyczyniły się do dalszego ożywienia związków między Polską i Węgrami. W wieku XIV dochodzi do pierwszej unii polsko-węgierskiej.

Kwestie zapewnienia sukcesji na tronie polskim, rywalizacji polsko-czeskiej o Śląsk, ale także niebezpieczeństwo krzyżackie przyczyniły się do dalszego zacieśniania relacji między ostatnimi Piastami a dynastią Andegawenów na Węgrzech. W roku 1339 dochodzi do zjazdu w Wyszehradzie, na którym zapada decyzja, że w razie bezpotomnej śmierci Kazimierza Wielkiego, tron polski obejmie Ludwik Andegaweński. Oprócz wspomnianych korzyści politycznych wynikających z takiego układu, równie istotną przesłanką do jego zawarcia były więzy dynastyczne. Żoną króla Węgier Karola Roberta i matką Ludwika była **Elżbieta Łokietkówna**. Wywodziła się ona z dynastii Piastów, była córką Władysława Łokietka i siostrą Kazimierza Wielkiego.

Kazimierz Wielki umierając w roku 1370, nie pozostawił prawowitego następcy. Tron polski zgodnie z ustaleniami z Wyszehradu objął potomek Karola Roberta - **Ludwik Andegaweński**, nie przebywał on jednak w Polsce – rządy w jego imieniu sprawowała **Elżbieta Łokietkówna**. Polska i Węgry zostały połączone unią personalną, trwającą do śmierci Ludwika Węgierskiego w roku 1382. Kolejnym władcą Polski została córka Ludwika – **Jadwiga**.

Wiek XV-XVI

Do drugiej unii polsko-węgierskiej doszło w roku 1440. Polskę i Węgry ponownie połączyła osoba jednego władcy – Władysława III, który do historii przeszedł pod przydomkiem **Władysława Warneńczyka**. O ile w przypadku pierwszej unii to Polska odnosiła korzyść ze związku z dynastią węgierską, to w przypadku unii z roku 1440 bardziej zyskiwały Węgry, które potrzebowały króla zdolnego stawić czoła ekspansji Turków Osmańskich.

Wiek XV i XVI zarówno dla Polski, jak i dla Węgier to apogeum panowania dynastii Jagiellońskiej. Oba kraje po śmierci Władysława Warneńczyka nie łączy już jeden władca, ale jedna rodzina panująca.

Na Węgrzech jej ostatnimi męskimi przedstawicielami Jagiellonów są Władysław II Jagiellończyk (ur. w 1456 roku, zm. w 1516 roku) oraz jego syn Ludwik II Jagiellończyk (ur. w 1506 roku). Mimo że dwaj wymienieni wyżej królowie węgierscy nigdy nie zasiadali na tronie polskim, ich decyzje, a w przypadku Ludwika II Jagiellończyka - jego przedwczesna śmierć w bitwie pod Mohaczem w 1526 r. zaważyły na losach Węgier, a pośrednio także na sytuacji Rzeczypospolitej. Podział i wewnętrzne osłabienie Węgier – sojusznika Polski, w następnych stuleciach powodowały bowiem osamotnienie naszego kraju na arenie międzynarodowej.

W Polsce ostatni męscy przedstawiciele Jagiellonów na tronie polskim to Zygmunt I, zwany Starym i jego syn Zygmunt August. Szczególnie silne są związki Polski z Węgrami za panowania Zygmunta Starego, który kierując się względami politycznymi i dynastycznymi, decyduje się na poślubienie przedstawicielki węgierskiego rodu magnackiego Zápolyów – **Barbary Zápoly**. W ten sposób dzieci zrodzone z jego węgierskiej żony miałyby szansę na objęcie tronu na Węgrzech w przypadku gdyby jego brat Władysław II Jagiellończyk nie doczekał się męskiego potomka.

Męska linia Jagiellonów w Polsce kończy się na Zygmuncie Auguście. Polska, pozbawiona rodzimej dynastii musi zwrócić się w stronę nowego rozwiązania ustrojowego, jakim są wolne elekcje. Pierwsza przynosi Rzeczypospolitej Henryka Walezego - króla słabego, oczekującego na szansę objęcia tronu w ojczystej Francji. Druga wolna elekcja przynosi Rzeczypospolitej władcę energicznego, zainteresowanego zarówno we wzmacnianiu pozycji Polski jak i Siedmiogrodu na arenie międzynarodowej. **Stefan Batory**, obejmując tron Polski w roku 1576 okazuje się być jednym z najwybitniejszych władców. Jego reformy oraz zdecydowana postawa w walce z takimi przeciwnikami, jak Gdańsk, czy Moskwa. Stają się podstawą budowy potęgi Rzeczypospolitej na kolejne dziesięciolecie.

